

לכה את עמבתי

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרס
ערש"ק פרשת חיי שרה ה'תשע"ט

"קטורה זו הגר" - מנלן?

חיי שרה לאחר פטירתה דווקא

ב' גדרים בכפיית בני נח לקיים מצוותיהם

בית הספר והמשפחה אינם מתנגשים

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת חיי שרה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרס), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש

"קטורה זו הגר" - מנצח?

מנין למד רש"י שקטורה היא הגר ולא אשה חדשה? / איך יתכן שלא יכל אברהם להחזיר את הגר בתשובה? / בין "זו הגר" ל"היא הגר" / ביאור דברי רש"י אודות קטורה ונישואי לאברהם

(עי' לקומי שיחות חמ"ז עמ' 174 ואילך)

ט. פנינים עיונים וביאורים קצרים

"קח ולך" או "נשאלה את פי"? / פילגשים - פלגש אחת?

י. יינה של תורה

חיי שרה לאחר פטירתה דווקא

הצדיק משפיע לאחר פטירתו "יתיר מבחיהי" / פעולת שרה בעולם הזה הגשמי דווקא / לא להיכנע להגבלות הגוף / "מתנות" לעסקי הגשמיות ו"את כל אשר לו" לעבודת השי"ת

(עי' לקומי שיחות ח"ה עמ' 337 ואילך)

טו. פנינים רדוש ואגדה

ל"היות זקן" בחכמה וגם "בא בימים" / בנין בית על יסודי התורה והמצוות

יז. הידושי סוגיות

ב' גדרים בכפיית בני נח לקיום מצותיהם

ירדיק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע / יבאר דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובדרך מקיפה, ויתלה זה בחילוק בין אברהם לשרה בנסים שבהמשך ללידת יצחק

(עי' לקומי שיחות חל"ה עמ' 94 ואילך)

כא. תורת חיים

בית-הספר והמשפחה אינם מתנגשים

כג. דרכי החסידות

עבודת התשובה

כו. הוספה - שיחות קודש

עכשיו נמצאים רק ב'דרך'

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"קטורה זו הגר" – מנלן?

מנין למד רש"י שקטורה היא הגר ולא אשה חדשה? / איך יתכן שלא יכל אברהם להחזיר את הגר בתשובה? / בין "זו הגר" ל"היא הגר" / ביאור דברי רש"י אודות קטורה ונישואי' לאברהם

קרוב לסיום הסדרה (כה, א) נאמר: "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה". ובפשטות משמע מלשון הכתוב שמדבר על אשה חדשה, והיינו, שבנוסף לשרה אמנו שהיתה אשתו של אברהם מאז, וכן בנוסף להגר המצרית שאותה נשא אברהם כפילגש – נשא אברהם אשה נוספת ששמה קטורה.

וכן באמת למדו בכמה מדרשי חז"ל (תנחומא פרשתנו ח. תנחומא באבער ט. ילקוט שמעוני איוב רמז תתקד), וכן נקטו רוב הפשטנים – רשב"ם, ראב"ע, רד"ק ואברבנאל – שהיא אשה חדשה שלא דיבר עלי' הכתוב עד כה, ובלשון הרשב"ם: "לפי הפשט אין זו הגר".

אמנם ברוב המדרשים (בראשית רבה פס"א, ד. זהר פרשתנו קלג, ב. תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי כאן. – וכן בתנחומא שם הובאה דיעה זו) נקטו ש"קטורה" זו אינה אשה חדשה, אלא "היא הגר" שכבר נשאה אברהם בעבר וגירשה, ועתה חזר ונשאה. וכן מפרש רש"י: "קטורה – זו הגר, ונקראת 'קטורה' על שם שנאים מעשי' כקטורת, ושקשרה פתחה, ש"א נדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם".

ולכאורה צ"ע בשיטת רש"י, שדרכו תמיד לפרש "פשוטו של מקרא" – והרי פשוט הלשון "ויוסף אברהם ויקח אשה" משמעו שמדובר (לא על אותה אשה הידועה לנו מכבר, אלא) על אשה נוספת [וכמו "ותוסף ללדת את אחיו את הבל" (בראשית ד, ב) – שההוספה מתבטאת בילד חדש. וכן בכמה מקומות].

ובאמת שאפילו במדרש הרגישו שפירוש זה קשה הוא (בראשית רבה שם ופי' מתנות כהונה שם): "...זו הגר. אמר לי' רבי נחמי': והכתיב 'ויוסף' [משמע שאחרת היתה]! אמר לי': על פי הדיבור נשאה [ולכן כתיב 'ויוסף']", והיינו, שכיון שמצינו במקום אחר לשון "ויוסף" לגבי דיבור הקב"ה, לכן נאמר כאן לשון "ויוסף" לרמוז שהי' דיבור מאת הקב"ה אל אברהם שישאנה;

אך תירוצן המדרש אינו מתאים כלל בפשט הלשון "ויוסף", ואכן רש"י לא העתיקו – ולמה בכל זאת נקט רש"י בפשט המקרא ש"קטורה זו הגר"?

עוד יש לדקדק בלשון רש"י "קטורה זו הגר" – דלכאורה:

בכגון דא רגילים להשתמש בתיבת "היא" [וכמו "קרית ארבע היא חברון" (פרשתנו כג, ב); "העיר הגדולה היא נינוה" (פרש"י נח י, יב); "אלון מורה היא שכם" (פרש"י לך יב, ו); "בחצצון תמר היא עין גדי" (פרש"י לך יד, ז)], וגם בענייננו בכמה מהמדרשים הנ"ל הלשון "קטורה היא הגר";

ומה טעם דייק רש"י לנקוט דוקא בתיבת "זו" – "קטורה זו הגר"?

ב. ונראה לומר, שבדיוק לשון רש"י "זו הגר" (ולא "היא הגר") נתכוון להדגיש אשר מציאותה של הגר היא כמו נוכחת לנגד עיני התלמיד הלומד את הכתוב כאן. והיינו, שאף שלכאורה כבר זמן רב שלא דיבר הכתוב על הגר והיתה צריכה להיות נעלמת ונסתרת מהתלמיד (שכבר שכח מקיומה), הרי באמת אינו כן אלא מציאותה של הגר נוכחת היא בִּפְנֵי הזמן לנגד עיני התלמיד; וזהו גם הטעם שכאשר מספר הכתוב על אשה בשם "קטורה" – מתעורר הוא לחבר אותה עם "הגר" זו העומדת לנגד עיניו מאז ומקדם. ביאור הענין:

הפעם האחרונה שדיבר הכתוב בהגר הוא בפ' וירא, ושם מסופר שאברהם שלח אותה ואת ישמעאל בנה מביתו: "וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים, ויתן אל הגר, שם על שכמה ואת הילד וישלחה, ותלך ותתע במדבר באר שבע" (כא, יד).

ורש"י שם מפרש: "ותלך ותתע – חזרה לגלגלי בית אבי". והיינו, שלא היתה זו רק הליכה סתם, אלא הליכה באופן של "ותלך ותתע", שהלכה בדרך של טעות רוחנית וחזרה לעבוד עבודה זרה (ועל דרך "ויהי כאשר התעו אותי וגו'" (וירא כ, ג), ומפרש התרגום אונקלוס שם "והיה כד טעו עממיא בתר עובדי ידיהון").

וכאן הבן שואל: הייתכן?! הרי אפילו על אנשים מן החוץ השפיע אברהם את דרך האמונה האמיתית בה', וכדברי רש"י בפ' לך (יב, ה) "אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים" – ואיך לא הצליח להשפיע על הגר, בת ביתו הקרובה, לעזוב את דרך העבודה זרה!?

לקראת שבת

ז

ואמנם, גם בישמעאל, בנו ממש של אברהם, מצינו שהוא "יצא לתרבות רעה" (פרש"י וירא כא, יא) – אך הרי לבסוף חזר בתשובה, עוד בחייו של אברהם אביו (פרש"י לך טו, טו. ועוד); ונשאלת השאלה איפוא, מה בדבר הגר, שלא מצינו שחזרה בתשובה: האמנם נשארה ב"גלולי בית אבי"?

ג. קושיא זו בדבר הגר היא קושיא בכללות הסיפור של אברהם והגר, והיא שהכריחה את רש"י לפרש שאכן גם הגר חזרה לבסוף בתשובה, ועלי' הוא שמספר הכתוב כאן: "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה".

וזהו שדייק רש"י "קטורה זו הגר": דמותה של הגר כמו מרחפת היא תמיד לנגד עיני התלמיד, שעדיין מתקשה כיצד יתכן שהיא עזבה את דרך ה' ואברהם לא הצליח להשפיע עלי'; ועתה, כשבאים אנו לכתוב כאן, אומר לו רש"י: הנה היא, "זו הגר"! לבסוף היא אכן חזרה בתשובה, עד כדי כך שנקראת קטורה "על שם שנאים מעשי' כקטורת" (וראה כלי יקר כאן, בביאור השייכות של "קטורת" לעשיית תשובה).

[אמנם כיון שסוף סוף הי' זמן באמצע שבו "חזרה לגלולי בית אבי", לכן מוסיף רש"י שהשם "קטורה" מרמז (לא רק לזה "שנאים מעשי' כקטורת" עכשיו, לאחר שחזרה בתשובה, אלא) גם לזה שבמשך כל הזמן עד עתה "קשרה פתחה, שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם", ולכן יכול הי' אברהם – שהי' צנוע בתכלית (ראה פרש"י לך יב, יא) – לקחתה לאשה ללא חשש;

ויומתק, שהפסוק "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" בא בהמשך להפסוק (כד, טז) בנוגע לרבקה: "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו" – והרי גם שרה וגם רבקה היו צנועות בתכלית (ראה פרש"י וירא יח, ט. פרשתנו כד, טז. ועוד), ומסתבר איפוא שגם האשה שמספר עלי' הכתוב עתה יש בה מעלת הצניעות כו].

ד. ובביאור הטעם שנקט הכתוב בלשון "ויוסף אברהם" – אף שהמדובר באותה אשה שכבר נשאה בעבר, ואיזו הופפה יש כאן? – יש לפרש (וראה עד"ז בחתם סופר עה"ת כאן): לפני כן היתה הגר נחשבת לאמה בבית אברהם. וגם כשנשאה אברהם, עדיין נחשבה "שפחה" שלו (ראה פ' לך טז ה, ואילך); ואילו עתה הוסיף אברהם ולקחה בתור "אשה" של ממש (ראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ה ע' 231-2, וש"נ).

ובדרך הפנימיות יש לבאר:

הגר נחשבה כ"פסולת" שאין לה תקנה, ואפילו אברהם לא הצליח להשפיע עלי' לטוב, עד שאמרה לו שרה "גרש האמה הזאת ואת בנה" (וירא כא, י), כי ראתה שאין להם תקוה אמיתית;

אמנם עכשיו התעלה אברהם בעבודתו וקיבל כחות נעלים ביותר (שלא היו לו קודם

לכן), שעל ידם יכול הי' לתקן ולהחזיר בתשובה אפילו "פסולת" זו.
וזהו "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" – אברהם הוסיף קדושה על קדושתו
והתעלה בעצמו, ועל ידי זה הי' לו הכח לקחת את אותה הגר שבעבר נחשבה כ"פסולת"
שאינ לה תקנה, ולהעלותה לטוב עד למצב "שנאים מעשי' כקטורת".

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

פילגשים – פלגש אחת?

ולבני הפילגשים אשר לאברהם גו'

הפלגשים – חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר
היא קטורה. נשים בכתובה, פלגשים בלא כתובה
(כה, ו. רש"י)

לכאורה תמוה, הרי תיבת "פלגש" נזכרה כבר
לעיל (סוף פ' וירא): "ופילגשו ושמה ראומה".
ולכאורה ה"י לו לרש"י לפרש כבר שם את ענין
ה"פלגש", ולמה המתין עד כאן? עוד תמוה בעצם
הענין, אם אכן "לא היתה אלא פלגש אחת" – כיון
ש"היא הגר היא קטורה" – מאי טעמא נקט הכתוב
בלשון רבים, "פלגשים"?

ויש לומר שחדא מתורצת בחבירתה:

בפ' וירא אין רש"י מפרש תיבה זו כי מוכנת היא
מעצמה, ותיבת "פלגש" אינה צריכה לפירושו. היינו
שמדובר באדם הנושא שפחה, ולכן אינה נחשבת
ככת זוג ממש וכ"אשה", אלא כ"פלגש".

אמנם, כאן מדובר בקטורה – היא הגר – שכבר
לא היתה שפחה, כמו שנאמר לפני כן (וירא כא, יד)
"וישלחה", שאברהם שיחררה מלהיות שפחה.
ואם כן, אי אפשר לפרש כאן "פלגש" במשמעות
הרגילה – שפחה. ולכן מחדש רש"י, שיש סוג אחר
ב"פלגש", שאף שאינה שפחה, הרי היא "פלגש" –
"בלא כתובה".

ומעתה יובן מה שנאמר "הפילגשים" בלשון רבים
אף שמדובר בפלגש אחת – "היא הגר היא קטורה" –
כי ה' שינוי גדול בין מעמדה בתור הגר לבין מעמדה
בתור קטורה, דכשה' שמה הגר נחשבה "פלגש"
בהיותה שפחה; אך כשהיתה לקטורה כבר נחשבה
לאשה ממש, ונקראה "פלגש" רק בגלל העדר
הכתובה. ומשום השוני הגדול בין שני האופנים
במעמדה של הגר הרי זה נחשב כאילו יש כאן שתי
"פילגשים" שונות. וק"ל.

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 231 ואילך)

"קח ולך" או "נשאלה את פי"?

ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פי'

מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה
(כד, ו. רש"י)

לכאורה תמוה, הרי לעיל (כד, נא) נאמר
שמשפחת רבקה כבר הסכימה לדברי אליעזר
ואמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך", וא"כ מדוע
נזכרו פתאום לקרוא לרבקה ולשאל אותה על
השירוף? ובעצם הענין קשה, איך באמת אמרו
קודם "הנה רבקה לפניך" בלי לשאול את רבקה,
הרי "אין משיאין את האשה אלא מדעתה"?

ויש לבאר בפשטות:

הטעם שמלכתחילה לא שאלו את רבקה הוא
משום שבנידון דיון ה' מצב יוצא מן הכלל, דכיון
שמדברי אליעזר נזכרו לדעת ש"מה" צא הדבר",
הבינו ש"לא נוכל דבר אליך רע או טוב" (שם, ו),
וממילא אין סיבה לשאול גם את רבקה – כי סירובה
של רבקה או סירובם לא ימנעו את הדבר מלבוא
בפועל, ושוב אין תועלת בשאלת דעתה של רבקה.

אלא שלאחרי שבקשו בני המשפחה "תשב
הנערה אתנו ימים או עשור" (שם, נה), כמנהג
העולם ש"נותנין לכתולה זמן י"ב חודש לפרנס
את עצמה בתכשיטים" (רש"י שם), סירב אליעזר
ודרש לקחת את רבקה מיד. דרישה זו של אליעזר,
שבעיני המשפחה היתה דרישה משונה, עוררה ספק
בכל דבריו, גם בשטר מתנה שהראה להם (רש"י שם,
לו) וגם בנפלאות שסיפר, שרק ממנו ידעו אודותם,
ומזה נעשה צרעור על כל הענין.

וכיון שרק בסיבת הניסים החליטו שמדובר
במקרה יוצא מן הכלל ולכן אין צורך בשאלת דעתה
של רבקה – הרי כשנוצר פקפוק בדברי אליעזר
ובסיפורי הניסים שסיפר, חזר המצב להיות מצב
רגיל שבו "אין משיאין את האשה אלא מדעתה",
ולכן "נקרא לנערה ונשאלה את פי".

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 65 ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

חיי שרה לאחר פטירתה דווקא

הצדיק משפיע לאחר פטירתו "יתיר מבחיוהי" / פעולת שרה בעולם הזה הגשמי דווקא / לא להיכנע להגבלות הגוף / "מתנות" לעסקי הגשמיות ו"את כל אשר לו" לעבודת השי"ת

תוכן פרשת חיי שרה עוסק במאורעות שהתרחשו לאחר פטירתה של שרה:

א. קניית מערת המכפלה עבור קבורתה - קניית המערה התחילה רק לאחר פטירת שרה, ולא מצינו שאברהם יחשוב על קניית מקום קבורה קודם לפטירתה.

ב. נישואי יצחק - המחשבה אודות נישואי יצחק התחילה אצל אברהם לאחר העקידה, כמסופר ברש"י (וירא כב, ב) ש"בשובו מהר המורי" הי' אברהם מהרהר ואומר . . הי' לי להשיאו אשה . . בישרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגי". ואותה שעה הייתה כבר לאחר פטירת שרה, שהלא משמעה "בשורת העקידה . . פרחה נשמתה ממנה ומתה" (רש"י פרשתנו כג, ב).

ג. "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" - נישואי אברהם עם הגר היו רק לאחר נישואי יצחק ורבקה, וממילא גם לאחר פטירת שרה. יתר על כן: בימי חיי שרה לא הי' שייך לדבר אודות הגר, שהרי אז הי' "גרש את האמה הזאת" (וירא כא, י).

והדברים תמוהים מאוד:

שמה של הפרשה מורה על תוכן הפרשה כולה. שמות אלו, יסודם בהררי קודש והם נתקבלו על ידי גדולי ומורי ישראל, ואף נזכרו בספרי רבותינו הראשונים (בסידור רס"ג קרה"ת) נמצאו שמות כמה סדרות. בסדר תפלות שברמב"ם נמצאים כל השמות (ובאיזה שינויים מהשמות המקובלים כיום). ושמות קדושים אלו אינם רק סימן להבדיל בין הפרשיות אלא מורים על תוכן הפרשיות, שהרי נודע בשערים (ראה תניא שער היחוד והאמונה פ"א) מה שיסד הבעל

שם טוב, ששמו האמתי של כל דבר הוא חיות הדבר, והוא מבטא את מהותו הפנימית. ולפי זה, תוכן פרשת "חיי שרה" – הוא חיי של שרה, ואיך יתכן שהפרשה כולה מדברת אודות ההתרחשויות שלאחר הסתלקותה (ראה גם לקוטי שיחות חט"ו עמ' 145 ואילך)?

הצדיק משפיע לאחר פטירתו "יתיר מבחיוהי"

חיי האדם עלי אדמות כוללים חיים רוחניים של עבודת ה', וגם את חיי הגוף הגשמיים כאכילה ושתי' וכיוצא. רוב בני אדם משימים את חיי הגוף לעיקר, אבל חיי הצדיק "אינם חיים בשרים", אלא הם "חיים רוחניים, שהם אמונה ויראה ואהבה". ומובן, שהחיים הרוחניים של הצדיק אינם תלויים בחייו הגשמיים, וגם לאחר פטירתו, הרי חייו הרוחניים ממשיכים (לכללות סעיף זה, ראה תניא אגרת הקודש סכ"ז).

יתר על כן אמרו בזהר (ח"ג עא, ב) שכאשר נפטר צדיק מן העולם, לא זו בלבד שאינו נפרד מן העולם, אלא להיפך: "אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי" – הוא נמצא בכל העולמות, גם בעולם הגשמי, יותר מאשר בחייו!

וטעם הדבר: כאשר חי הצדיק בגוף גשמי, הנה חייו האמתיים הם אכן "אמונה ויראה ואהבה", אך חיים רוחניים אלו מוגבלים בהגבלות הגוף, והדבר מגביל גם את השפעתו לתלמידיו. לעומת זאת, לאחר פטירתו אינו מוגבל יותר בהגדרות הגוף, והוא משפיע לתלמידיו ההולכים בדרכו "יתיר מבחיוהי". ונמצא שחיי הצדיק הרוחניים מתעצמים וגדלים לאחר פטירתו.

וכן הוא הדבר בנוגע לשרה אימנו, שעיקר חיי' היו דווקא לאחר פטירתה, כאשר השפעתה הרוחנית התעצמה "יתיר מבחיוהי". ואכן כל ענייני הפרשה מבטאים את דרך עבודת ה' של שרה, אשר נתעצמה והתרחבה על ידי אברהם ויצחק לאחר פטירתה דווקא, וכפי שיתבאר להלן.

פעולת שרה בעולם הזה הגשמי דווקא

חילוק הי' בין עבודת ה' של אברהם ושל שרה (ראה גם ספר השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 85): אמרו חז"ל בגמרא (יבמות סג, א), שכאשר "אדם מביא חטיין", הנה אין בהן תועלת, שהרי אינו יכול להיות "חטיין כוסס". וצריך הוא לאשתו שתתקינן למאכל אדם, עד ש"נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו". מאמר זה רומז גם על עבודתם הרוחנית של איש ואשה: עיקר עניין בירור וזיכוך העניינים הגשמיים, הוא על ידי האשה "עקרת הבית", שלוקחת את ענייני הגשמיות הנחותים ("חטים" שאינם מאכל אדם) ומרוממת אותם לענייני עבודת ה' ("מאכל אדם").

וכמו כן הי' אצל אברהם ושרה: אברהם עמד במדרגה נשגבה, למעלה מן העולם, וראה כל דבר כפי שהוא בשורשו ומקורו הרוחני; ואילו שרה החשיבה והדגישה את עבודת ה' כפי שהיא בפועל בעולם הזה הגשמי. לברר לזכך ולקדש את העניינים הגשמיים, ולהרחיק את העניינים שהם היפך הקדושה.

וכך הי' גם הוויכוח בנוגע ליחס לישמעאל – אברהם שהי' נעלה מן העולם והגבלותיו, חפץ שגם ישמעאל "יחי' לפניך – ביראתך" (לך יו, יח ובפרש"י). הוא סבר שגם ישמעאל, שיש לו שורש רוחני קדוש, יכול להתקרב ולהתעלות בעבודת ה'; ואילו שרה שראתה את ישמעאל ויצחק כפי שהם בפועל בעולם הזה – אמרה דעתה ברור – "גרש את האמה הזאת ואת בנה, כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק!"

והנה, בכל שלושת העניינים שבפרשה מודגש כיצד המשיך אברהם את חיי' הרוחניים של שרה, ונהג על פי דרכה בעבודת ה':

א. קניין מערת המכפלה

לפני פטירת שרה לא הייתה לאברהם השפעת קדושה בגשמיות העולם נכפשת בסה"ק שפעולת המצוות שקיימו האבות הייתה ברוחניות בלבד, ועד מתן תורה לא ניתן הכח לקדש את הגשמיות. וראה שמות רבה פ"ב, ג. נתבאר בארוכה בספר המאמרים מלוקט שבת עמ' תיט ואילך. וש"נ]. הקדושה היחידית שנקבעה על ידו בגשמיות העולם, הייתה ברית קודש שחתם בכשר גופו וגם בבניו אחריו, אך לא בענייני העולם שחוץ הימנו. ואילו על ידי פטירת שרה התעורר אברהם לקנות את מערת המכפלה. בקניין זה התעלה שדה המכפלה שהי' תחילה בבעלות עפרון החתי, להיות חלק מארץ הקודש.

השפעה זו בגשמיות העולם התחילה דווקא לאחר פטירת שרה, כי אז נמשכו בעולם עוד יותר חיי' הרוחניים, שתוכנם הוא השפעת קדושה בפועל ובמעשה בגשמיות העולם.

ב. נישואי יצחק ורבקה

לאברהם היו שני בנים: יצחק וישמעאל. בכדי לקיים מצוות פרי' ורבי' אין די בבנים אלא צריך שיהיו גם בנים לבניו (יבמות סב, א; שו"ע אה"ע סי' א ס"ו). והנה, לישמעאל כבר היו בנים באותה שעה, והיו בני בנים לאברהם, ומכל מקום טרח אברהם להשיא את יצחק. וטעם הדבר, משום שהי' ברור אצל אברהם דרך עבודתה של שרה שקטורה וישמעאל אינם שייכים אליו יותר, ואין מתקיים על ידם פרי' ורבי' שלו. ובכדי לקיים מצוות פרי' ורבי' בשלימות – עליו להשיא דווקא את יצחק.

ג. "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה"

בפרשת קטורה ובני', מודגש היטב כיצד לא התייחס אברהם לבני קטורה כבניו, אלא "נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חיי". וזאת כאמור, על פי השפעת חיי' הרוחניים של שרה, שאין להתייחס לשרשם הרוחני של בנים אלו, אלא לילך על פי הנהגתם בפועל בעולם הזה, ואזי רק יצחק הוא בנו של אברהם, ואת השאר יש לשלח.

ונמצא שדווקא המעשים שלאחר פטירת שרה, הם מבטאים את "חיי שרה" הרוחניים, יותר מאשר בימי חיי' הגשמיים, משום שכאמור, חיי הצדיק האמתיים נמצאים בעולם המעשה לאחר הסתלקותם "יתיר מבחיהי".

לא להיכנע להגבלות הגוף

מכל האמור יש ללמוד הוראה נחוצה בעבודת הבורא ית"ש:

הפרשה נקראת בשם "חיי שרה" דווקא לאחר הסתלקותה, משום שאז כבר אין מגבלות עלי' הגבלות הגוף, וחיי' באים לידי גילוי יותר מבהיותה נשמה כלואה במאסר הגוף.

ומזה ילמד האדם, שאין לו להכנע להגבלות גופו הגשמי, אלא להתמסר לעבודת ה', ולחיות את החיים הרוחניים מבלי שהגוף יגביל ויפריע להם. ולדוגמא, כאשר רוצה יהודי לעשות עניין של עבודת ה', אבל גופו עייף או רעב וכיוצא בזה, הנה עליו להתגבר כארי, ולשים עיקר את חייו הרוחניים, ולהגבירם על החיים הגשמיים המגבילים.

"מתנות" לעסקי הגשמיות ו"את כל אשר לו" לעבודת השי"ת

עוד זאת יש ללמוד הוראות בעבודה מכל אחד מחלקי הפרשה:

א. קנין מערת המכפלה – כשם שאברהם לא הסתפק בהמשכת הקדושה בעצמו, אלא המשיכה גם לעולם הגשמי, למערת המכפלה (כפי שנתבאר למעלה), כמו כן אין לו לאדם להסתפק בעבודת ה' שבינו לבין קונו, אלא צריך הוא להתעסק עם ענייני העולם לזככם ולהעלותם לקדושה.

ב. נישואי יצחק ורבקה – תוכנה הרוחני של מצוות פרי' ורבי' הוא שיהודי צריך "לעשות" עוד יהודי, דהיינו לקרבו לעבודת ה' ולענייני קדושה. והנה, בפרשתנו לא הסתפק אברהם בקיום מצוות פרי' ורבי' בהולדת יצחק, אלא פעל להשיאו על מנת שיצחק גופא יוליד עוד בנים. ותוכן העניין בעבודה, הוא שיש לקרב את הזולת באופן שיעשה "טופח על מנת להטפוח", שמקורב זה בעצמו ימשיך לקרב עוד יהודים נוספים לעבודת ה'.

ג. שילוח בני הפילגשים עם מתנות – יהודי צריך להתעסק גם בענייני עולם הזה, ועליו לעשות השתדלות בעסק הפרנסה. אמנם יש לדעת שעיסוק זה אין לו שיעור מלמטה. יהודי צריך להרבות בשעות היום שהוא מקדיש ללימוד התורה ולתפילה, ולמעט בשעות עסק הגשמיות. ודי באותו כלי שיכין בשעה המועטת, כדי לקבל ברכת ה' שתושפע בו.

ודבר זה נרמז בסוף פרשתנו: "לבני הפילגשים" – לענייני עולם הזה, "שלח אברהם מתנות" – יש להעניק להם שעה מועטת והתעסקות פחותה. ואילו "את כל אשר לו" –

את הקביעות שלו, את עיקר הזמן והכוחות, יש ליתן "ליצחק" – לעבודת ה' בבחינת
"עולה תמימה" (פרש"י תולדות כו, ב).

פנינים

דרוש ואגדה

להיות "זקן" בחכמה וגם "בא בימים"

ואברהם זקן בא בימים

(כד, א)

יש לבאר מהות מעלות אלו אצל אברהם אבינו, ומה שיש ללמוד מזה בעבודת האדם לקונו:

"זקן" הוא "זה שקנה חכמה" (קידושין לב, ב). כשאדם הוגה בתורתו של השי"ת, הרי הוא ממשיך קדושה על שכלו ונפשו, עד אשר הוא מכונה בשם "זקן" – זה שקנה חכמתו של הקב"ה. ונמצא, שמעלה זו היא שלימות נשמתו של האדם.

"בא בימים" משמעו, שאברהם בא "עם כל ימיו", שלא עבר יום שלא קיים בו מצוות (ראה תורה אור פרשתנו טז, א). דבר זה עשה אברהם לא בשביל שלימות נפשו, שהלא בשביל זה די בכך שיקיים מצוות רבות, וזה שדייק לקיים מצווה בכל יום ויום הוא כי רצה לזכך גם את הימים עצמם, שיתקדשו על ידי המצוות. נמצא שמעלה זו עניינה שהאדם מקדש ומזכך גם את העולם שמחוצה לו.

והנה, על דרך הרגיל אם אדם זוכה להגיע לשלימות נפשו פנימה, אזי אין עבודת קידוש ענייני העולם בשלימות אצלו; ולא ידך אם מצליח להשלים עבודתו בזיכוך ענייני העולם, אז הדבר יבוא על חשבון התעלותו העצמית. וזאת גדולתו של אברהם שהי' "זקן בא בימים", שהשיג שלימות הן בהתעלותו העצמית, והן בקידוש ה"ימים" והעולם שמסביבו.

ומכך יש לו לאדם ללמוד בעבודת ה' שלו: ישנם כאלו שלהוטים תמיד לפעול ולהפיץ קדושה בעולם, ואינם נותנים את דעתם על מצב עצמם. אחרים טורחים תמיד לרכוש קניינים

לנפשם, עסוקים רק עם עצמם להתעלות עוד ועוד ואינם נותנים את דעתם על מצב העולם. וכזה יש לנו ללמוד מאברהם שהי' "זקן בא בימים", שצריכים לעסוק בשני הקוים גם יחד, כי זו דרכה של תורה, לחבר בין עליונים ותחתונים, ובין עבודת האדם עם עצמו לעבודתו בזיכוך העולם.

(שי"פ אגרות קודש הי"ג עמ' ט)

בנין בית על יסודי התורה והמצוות

ויקח האיש נוס זהב בקע משקלו ושני צמידים גו' עשרה זהב משקלם

בקע – רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת. ושני צמידים –

רמז לשני לוחות מצומרות. עשרה זהב משקלם – רמז

לעשרת הדברות שבהן

(כד, כב. רש"י)

יש לבאר שבדברים אלו נרמזת הוראה יסודית באופן בניית בית בישראל:

"בקע לגלגלת" – מחצית השקל – רמז לצדקה שהיא "כללות המצוות" (ב"ב ט, א). "שני צמידים גו' עשרה זהב משקלם" שרומזים לשני הלוחות ועשרת הדברות – הם כללות התורה, שבני' קיבלום עליהם בקבלת-עול מלכות שמים בהקדימם "נעשה" ל"נשמע" (שבת פח, א). ולכן קידש אליעזר את רבקה ב"נוס זהב בקע משקלו ושני צמידים גו' עשרה זהב משקלם" – כי, היסוד של בנין בית בישראל הוא לימוד התורה וקיום המצוות בקבלת-עול.

ותירה מזו, אליעזר נתן "שני צמידים גו' עשרה זהב משקלם" כנגד "שני לוחות" ו"עשרת הדברות שבהן", שעשרת הדברות היו חקוקים על הלוחות ולא כתובים בהם. ב"אותיות הכתיבה", דיו על הקלף, הדיו (האותיות) והקלף הם שני דברים נפרדים. אמנם, באותיות החקיקה, כמו בעשרת הדברות

פנינים

התורה והמצוות לא מספיק שיהודי יקיים תורה באופן שהוא והתורה נשארים שני דברים נפרדים, אלא, הוא והתורה צריכים להעשות דבר אחד, באופן שהתורה והמצוות יהיו חקוקות בנפשו.

(עי' לקוטי שיהות ח"א עמ' 36 ואילך)

שהיו על הלוחות, לא היו הלוחות דבר נפרד מעשרת הדברות, אלא, אותיותיהם של עשרת הדברות נעשו מהם עצמם.

ולכן נתן אליעזר לרבקה צמידים כנגד הלוחות דוקא, כדי להורות וללמד שבענין זה גופא שהבית היהודי צריך להבנות על יסודות

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

ב' גדרים

בכפיית בני נח לקיום מצותיהם

ידייק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע / יבאר דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובדרך מקיפה, ויתלה זה בחילוק בין אברהם לשרה בנסים שבהמשך ללידת יצחק

והנה י"ל דיסוד הדבר הוא ממה שמציאות כל הנבראים תלוי בענין קיום התורה, עיי' היטב שבת פח. וע"ז ג. [ויסוד הדבר משום הא דאמרו (הובא ברש"י ר"פ בראשית, וראה נחומא באבער שם י, אותיות דרע"ק אות ב) שכל מציאות הבריאה היא בשביל ישראל והתורה כו], ולכך י"ל דאחר שנעשו ישראל לעם וניתנה תורה, אי אפשר שיהי' איזה ציווי ה' לבני נח מבלי אמצעות התורה וישראל – שהם עיקר הכל, וכל שאר הנבראים קיימים מצידם, ולכן תלוי קיום שבע מצות ב"נ בתורה ובישראל.

והנה יש לדייק במה שחילק הרמב"ם שני הפרטים הנ"ל בב' הלכות נפרדות (א) "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, והם יעשו אותן מפני שצוה הקב"ה כן בתורה.

כ' הרמב"ם פ"ח מהל' מלכים ה"י וי"א, לענין חיוב ז' מצות בני נח: "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח. כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו' אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת . . אינו מחסידי אומות העולם". ולכאו' דבריו כאן תמוהין, הא "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל" כמ"ש כבר בריש ה"י, וכיצד נשתייכו בני נח למ"ת ולישראל, ועד שבנ"י מחוייבין לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, והם יעשו אותן מפני שצוה הקב"ה כן בתורה.

בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". ויש לדייק בזה, דמצינו כאן ב' גדרים בענין הפעולה דישראל על בני נח לקיים מצוותיהם, שיש בזה שתי דרכים כמשי"ת, ובזה מחולקים ב' הענינים שכ', דבסוף פרק יא מיירי לענין מה שישראל פועלים בעצמם על אוה"ע ע"י ההתעסקות עמם, "ויתקן את העולם כולו כו", משא"כ בסוף פי"ב מדבר אודות הנפעל באוה"ע בדרך ממילא, ולא בדרך ישרה בפעולה עמהם ע"י ישראל, דפשוטות הלשון "ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" (שכוונתו לכללות המין האנושי, גם אוה"ע) אינו באופן שבנ"י יתעסקו עמהם. אבל מ"מ, גם באופן ה"ז שייך ומתייחס לישראל, היינו דחשיב לתוצאה ממעשי בנ"י, וכדמוכח מזה שכולל באותה הלכה הן מעלת ידיעת ה' דבנ"י והן זה שעסק כל העולם כולו יהי' לדעת את ה', והיינו שזה ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" יהי' קשור ותוצאה ממצב בנ"י עצמם ומעשיהם באותו הזמן.

והם הם ב' האופנים גבי ז' מצוות ב"נ, דישראל חיוב השפעה ע"י כפי' (אם כפשוטה (כשיד ישראל תקיפה) או ע"י כפיית דברים - ראה תוי"ט אבות פ"ג מ"ד) - לקבל מצות שנצטוו ב"נ. ולבד מזה נצטוו ישראל בפעולה בעקיפין, שבהמשך לכפי' זו באים אוה"ע לידי הכרה שצריכים לקבל המצוות מ"פני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו".

בני נח", (ב) שצריך לעשות אותן מ"פני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו"; וכבר נודע דחלוקת ההלכות ברמב"ם מילתא היא וילפינן מינה נפקותות גדולות (עיי' עד היכן הדברים מגיעים בהל' ת"ת לרבינו הזקן פ"א קו"א סק"א), וא"כ יש לדון הכא, דלכאוי' מזה שלא הזכיר הרמב"ם בהמשך להחויב "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו" שחויב זה כולל שקבלת המצוות שלהם תהי' מ"פני שצוה בהן הקב"ה בתורה, וכתב תנאי זה ("והוא שיקבל כו") בהלכה בפני עצמה בהגדרת "חסידי אומות העולם", מובן, שתנאי זה הוא דין כפ"ע [נצ"ע אם יש חויב על בני' לכוף את כל באי העולם שיהיו חסידי אוה"ע]. אבל מאידך, מזה שהביא הרמב"ם גם תנאי זה בהמשך לחיוב דישראל לכוף כו', משמע, שאף שאין זה חלק מהחויב הא', מ"מ, שלימות הקבלה של הבן נח (שתחלתה באה ע"י כפיית ישראל), בקיום תנאי זה שיקבל המצוות מחמת ציווי הקב"ה בתורה, אף היא כרוכה ותלויה בישראל.

והנראה בזה, דישראל אופנים בפעולות בנ"י על אוה"ע, ובהקדם מ"ש הרמב"ם בסיום ב' הפרקים האחרונים דספר היד, בסוף הל' מלכים (ומלחמותיהם), לענין בני נח לעתיד. דבסוף פרק יא מסיים "וקבץ נדחי ישראל . . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד", ובסוף פרק יב מסיים "ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב כו' שהטובה תהי' מושפעת הרבה כו' ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה'

ישועה והצלה בעולם, עד"ז הוא בנוגע לאברהם, שהנס דלידת יצחק גרם לעוד נסים אצלו, שנולדו לו עוד בנים בדרך פלא ונס (לאחרי ש"אברהם זקן בא בימים"), ובנים אלו אינם בני ישראל אלא מאומות העולם (ע"ד הנ"ל בשרה דהיתה כאן השפעה השייכת לאומות). ועדיין הא גופא טעמא בעי, מפני מה הנס דלידת יצחק גרם לעוד נסים שיהי' "שחוק" . בעולם", וגם יל"ע בהשינוי בענין זה בין אברהם לשרה, דאצלה היתה פעולה זו בעולם תיכף ומיד כשנולד יצחק, ואצלו הי' זה משך זמן רב - מ' שנה - אחר כך. ועוד שינוי, דאצלה הי' זה כתוצאה ממילא מלידת יצחק, בלי פעולה מיוחדת מצד שרה, משא"כ אצל אברהם הי' זה כענין בפ"ע, הולדת בנים - אוה"ע (מקטורה) באופן נסי.

ו"ה שבוה נרמזו ב' הגדרים הנ"ל בדרך התעסקות ישראל עם האומות, ובהקדים דמצינו שקודם לידת יצחק הי' צ"ל שינוי שמם של אברהם ושרה וע"י שינוי שמם נשתנה מזלם ויכלו להוליד (ר"ה טז: רש"י לך טו, ה), ולפ"ז טעון ביאור למה נבחרו שמות שתוכנם אינו רומז כלל לענין לידת יצחק, ואדרבה, "אברהם" ו"שרה" (ביחס ל"אברם" ו"שריי") מורה על השליטה על כל אומות העולם - כמבואר בסוגיא דברכות יג. ד"אברם" היינו "אב לארם" בלבד, והשינוי ל"אברהם" הוא כל' הכתוב "אב המון גוים נתתיך", היינו "אב לכל העולם כולו", ו"שריי" היינו "שריי לאומתה" ("שריי לי ולא לאחרים" - רש"י לך יז, טו) ו"שרה" היינו "שרה לכל העולם כולו"; ואילו לידת יצחק ענינה הוא התחלת עם ישראל דוקא.

ומצינו לתלות ב' גדרים הנ"ל בהמסופר בפרשתנו, "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו גוי". דהנה, ידועה התמיהה בזה ממה שבכמה כתובים קודמים מפורש שלידת יצחק בהיות אברהם בן מאה היתה דבר נסי (גם מצד שנות אברהם ולא רק מצד שרה), "הלבן מאה שנה יולד גוי", וא"כ מהו שכשנולדו לאברהם עוד ששה בנים, ארבעים שנה לאחר לידת יצחק, לא נתפרש בכתוב שזוהו דבר נסי ומפלא וכו'. והנראה בזה, דגבי לידת יצחק הביא רש"י ממדרש רבה עה"פ "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי", "הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק הי' בעולם", הרי שהנס דלידת יצחק הי' באופן כזה שגרם ישועה ושפע חדש בכל העולם, עד שהביא ששמחה ורב שחוק הי' בעולם. ובזה יובן הא דאמרו בב"מ פז. "הניקה בנים שרה" . היו כל אוה"ע מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהיבוא אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא כו', זימנה [שרה] את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה" . ונעשה נס בשרה אמנו כו' והניקה את כולן", דלכאו' אם משום סתימת הטענה דאסופי מן השוק הוא הי' די שיראו שמניקה את יצחק, אי נמי שתניק עוד כמה בנים, אבל למה הוצרכה להניק את "כולן", אלא ודאי שהי' בזה ענין ותכלית נוסף, שהנס דלידת יצחק גרם לכו"כ עניני השפעה ועד ל"רב שחוק" . בעולם". ומעתה י"ל, שכשם שמצינו אצל שרה, שהנס דלידת יצחק גרם לעוד כמה נסים אצלה ובזכותה, ונסים שהביאו

וכרוך לכאן]. וב' גדרי ההשפעה הנ"ל על האומות הם הם ב' האופנים כאן דאברהם ושרה, דאצל אברהם, "אב המון גוים", מודגשת שייכות וקירוב ל"המון גוים", ולכן גם ההשפעה הנסית בהם היתה ע"י פעולה מיוחדת מצדו (ולא בדרך ממילא) – "ויוסף אברהם ויקח אשה גו' ותלד לו גו'" (ומטעם זה לא באה בקירוב זמן להולדת יצחק אלא לאחר זמן, כי בזה מודגש שבאה בדרך פעולה חדשה), משא"כ שרה שהיא "שרה על כל", ה"ז גדר של שררה ומלכות ממרחק ומלמעלה, שהמלך הוא מובדל מעמו, ולכן פעולת שרה על אוה"ע שבאה יחד עם לידת יצחק היתה באופן של בדרך ממילא, ריבוי ברכות באוה"ע.

ומשמע מזה, שענין עיקרי בלידת יצחק (ועם ישראל) הוא הפעולה (והשליטה) על אומות העולם, ובזה הוקבע ברור היסוד דלעיל בריש הדברים שישאל הם עיקר ומטרת כל שאר הברואים כו'. ועפ"ז יש לומר, שזהו תוכן ענין הנסים שבאו בהמשך ללידת יצחק שגרמו שיהי' "רב שחוק" . בעולם", שע"ז הודגש ענין השררה שלהם על העולם כולו, שהם הגורמים שתהי' ישועה בעולם, שדבר זה נעשה ע"מ שזרעם בנ"י יוכלו לפעול על אוה"ע, שלזה היתה פעולה מיוחדת מן השמים שגם אוה"ע יכירו וידעו דבר זה גופא שעיקר מציאותו של העולם כולל מציאותם דב"נ הוא ישראל [נועיי' זבחים קטז. גבי מ"ת לעיני כל האומות כו'.

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

בית-הספר והמשפחה אינם מתנגשים

עסוק ביותר, והתוצאות מזה בחיי המשפחה

במענה למכתבה מ... בו כותבת על-דבר אופן פעולת בעלה שליט"א מעת בואו חזרה מכאן והתוצאות מזה בהנוגע להמשפחה, כיון שעסוק הוא ביותר וכו' וכפי שכותבת אפילו בתוך החברה שלנו מביטים על הנהגה זו בתמהון וכו'.

והנה לכל לראש עלי לשלול הטענה האחרונה, שהרי יסוד והתחלת כל ד' חלקי השו"ע, אל יבוש מפני המלעיגים ובפרט שצריך עיון טעם הלעג אם אינו מפני קנאה וכיוצא-בזה, והלואי שתהי' קנאת סופרים שתוצאותי' תרבה חכמה.

בודאי כשיכנס למסלול אז ימלא חובתו קדושה בתור בעל זאב

בהנוגע לגוף טענתה היא, מובן שבכלל צודקת שעל הבעל והאב להקדיש מזמנו לאשתו ולהילדים, כי פשוט בתכלית הוא אשר לא פחות חשוב הוא משאר מצות תוה"ק. וידוע דברי כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בדברו על-דבר הנ"ל, שכמו שצריך להניח תפילין כן [יש להקדיש זמן לחינוך הילדים] וכו',

אבל ביחד עם זה בטבע כל עבודה בשטח חדש שאי אפשר לצמצם הזמן ולהגבילו מתאים להשעון, באם רוצים להתחיל את העבודה באופן שתהי' מבוססת ובת קיימא,

ואם בכל אדם הדברים אמורים עאכ"כ בהנוגע לבעלה שי' שבודאי מכרת אותו שאינו אדוק בשיטת הדרך הממוצע, וכשמתחיל בעבודה ה"ז בכל ההתלהבות, ובאם יצמצמה באיזה אופן שהיא גם מלכתחלה לא יתחיל,

אבל ע"פ הנראה השערתי וקרובה היא לודאי בעיני, שלאחרי שתעבור תקופת ההתחלה בעבודתו בשטחים החדשים, בודאי שיכנס למסלול ואז ימלא חובתו קדושה בתור בעל ואב כנ"ל, ועוד זאת שלא יגע זה גם ביעילות פעולתו בשטחים החדשים, וכידוע הדוגמא על זה, אשר למרות שהרבה הקב"ה תורה ומצוות לישראל עד למספר תרי"ג, הנה לא לכד שאין מצוה גורעת וסותרת השני' אלא אדרבה אמרו רז"ל מצוה גוררת מצוה,

הלואי שתרכנה כמותה בישראל, אשר בעליהן יזכו להתעסק בחינוך בני ישראל

ולכתבה מה יפול בחלקה, הרי הלואי שתרכנה כמותה בישראל, אשר בעליהן יזכו להתעסק בחינוך בני ישראל המקרב את לבם לאבינו שבשמים, אשר שכרם ושכר כל המשפחה ובפרט האשה שהיא עוזרת בדרכו זו, אין די באר - הן בגשמיות והן ברוחניות. נעם לי לקרות בסיום מכתבה, אשר רואה היא פרי טוב בעבודתה בביה"ס בהתקדמות הכתה שלה והנהגת התלמידים, ויהי רצון שגם בזה תוסיף ההצלחה והברכה ותבשר טוב אודות כל הענינים אודותם נגעה במכתבה זה.

(אגרות קודש חט"ז עמ' שנח ואילך)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

עבודת התשובה

כאשר האדם עורך חשבון אמיתי למצבו, כואב לו מאוד הלב על זה. הוא מתחרט מאוד על עברו, ועושה הסכם חזק בנפשו שמהיום תהי' התנהגותו לגמרי אחרת. שילמד ויתפלל כראוי, ויעשה מעשים טובים

שמתחרט על העבר ומקבל על להבא

התשובה היא אשר האדם מתחרט וחורה לו מאוד, על כל אותם הדברים שעשה שאינם טובים. ונוגע לו עד לעומק לבבו זה שנתרחק מהקב"ה, ואינו לומד, ועל התפילה שהוא מתפלל בחפזון. שתמיד הוא מאוד עסוק בכל מיני ענינים, וכאשר הוא מתפלל אין הוא יודע כלל מה הוא אומר. וכל תפילתו היא כפריעת חוב וכדבר שלא נעשה מתוך רצון ותענוג, אלא כדי לצאת ידי חובה בלבד.

והאמת היא, שהתפילה היא חבל המקשר את האדם עם הקב"ה. ובהתאם לכך צריכה היא להיות לגמרי בצורה אחרת, ברגש ובחיות.

ואם בשעה שהאדם מדבר עם רעהו להבדיל, צריך הוא לשמוע את מה שהוא מדבר. הרי שכל שכן וקל וחומר, בשעה שהאדם מדבר אל מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שצריכים לשמוע מה שמדברים.

אדם שיש לו קצת רגש, המתבונן על כל מעשיו . . ורואה שעסק רק בדברים השייכים לגוף. ואם כבר נתן צדקה, הרי שהיא לא ניתנה כדבעי, בעונג וביד רחבה. ובכל הנוגע לעצמו, ללמוד ולהתפלל כראוי, הנה לזה הוא הקדיש מעט מאוד זמן. הרי כאשר האדם עורך חשבון אמיתי למצבו, כואב לו מאוד הלב על זה. הוא מתחרט מאוד על עברו, ועושה הסכם חזק בנפשו שמהיום תהי' התנהגותו לגמרי אחרת. שילמד ויתפלל כראוי, ויעשה מעשים טובים.

התבוננות בתכלית בריאת האדם

...והנה, כדי שהאדם יעשה תשובה, עליו להתבונן ולהעמיק במחשבתו בהבנת התוכן האמתי, שלמענו נברא האדם בעולם.

את זה הרי הכל רואים, שהאדם שונה מכל הנבראים האחרים. שהרי גופו של האדם נמוך מגופם של שאר הבריות. ולכן רואים אנו, שאדם המתנהג רק לפי תשוקתו ותאותו הגופנית, הוא גרוע אף מחיות הפרא.

החיות הרעות, עושות את כל מעשיהם הרעים, בהתאם לנטוע בטבעם. אבל האדם יכול להסתתר ולהנצל מהם. כמו כן, מקומן של חיות הפרא אינו במקומות מיושבים, נמצאים הם ביערות ובמקומות ריקים ושוממים. וכאשר האדם עובר באותם המקומות שבהם הם נמצאים, לוקח הוא עמו כלי זיין מתאימים כדי להתגונן מפניהם.

ולעומת החיות, האדם כאשר הוא רע כחיות הפרא, הוא גרוע מהן. וכפי שאנו רואים, יש אנשים הנחשבים בעיני עצמם לאנשים מאוד גדולים. אין הם אוהבים עניים, אין הם אוהבים קרובים, והם מרשים לעצמם לשפוך את דמם, לגעור בהם ולהציק להם. ויש אנשים, שסתם יש להם אופי מכוער, אוהבים הם להשפיל את הזולת ולהרע לו. מאנשים אלו לא תמיד ניתן להתחבא, ואי אפשר להינצל מהם.

כמו כן, אדם המתנהג כחיית פרא, מזיק הרבה יותר מחיות רעות. כי החי' פועלת רק לפי טבעה. ואילו האדם פועל עם שכל, עם חכמה, וכמו שכתוב (ירמי' ד, כב) "חכמים הם להרע".

ומכאן, שאדם המתנהג רק בהתאם למה שהגוף דורש ממנו, גרוע הוא מהחי'. הבהמה שאין לה שכל, מתנהגת כפי טבעה. אבל האדם שניחן בשכל, צריך שכלו להשפיע על טבעו ועל מידותיו. וכפי שהרכיב מבאר בתניא, ש"המוח (השכל) שליט על הלב (המדות)".

את זה הרי מבינים כולם, שמה שנתן הקב"ה לאדם שכל, אין זה רק למען יוכל לעשות עסקים ולהרויח כספים. וכפי שהגמרא אומרת (בסוף מסכת קדושין): ר' שמעון בן אליעזר אומר, אף פעם לא ראיתי שצבי יתעסק ביבוש פירות, שאר' ישא משאות ושהשועל יהי' חנוני. ובכל זאת, נותן הקב"ה לכל אחד מהם את מזונו ללא צער. ומדוע אם כן, לא תהי' גם פרנסתו של האדם ללא צער? אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי.

את השכל יש להשקיע בדברים עדינים ועילאיים

וכפי שהמשנה אומרת (קדושין, פב, א), לא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לפי זכותו. כי את שכלו צריך האדם להשקיע בדברים עדינים ועילאיים (שבזה יש ניצול נכון של השכל כמטרה שעבורה הוא ניתן), ואז כמובן הוא מגיע לדברים

לקראת שבת

כה

ולהישגים מאוד גבוהים.

והנה, כאשר האדם יעשה חשבון נכון על הכוונה לבריאת האדם, ויהרהר ויאמוד נכונה את כל הנעשה עמו ועם התנהגותו, הן בהנוגע לו עצמו והן בהנוגע לבני ביתו, יכאב לו מאוד לבו על כך, ויתחרט האדם ויצטער על מצבו. ועם "לב נשבר" הוא יבקש מהקב"ה שיערה לו ולבני ביתו רוח טהרה, לשמירת התורה והמצוות באמת.

(תרגום מתוך מאמר 'קנין ההיים' - ספר המאמרים - קונטרסים ח"א עמ' ט ואילך)

הוספה

לקט מתוך דברות קודש
בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

עכשיו נמצאים רק ב'הר'

הגלות היא 'מסע' באופן דריחוק מהקדושה / צריך לזכור שכל הנהגת העולם היא באופן של מסע בדרך / בדרך אין מקפידים על מותרות גשמיים / רק בבית המקדש נוגע שהכל במדויק / כך העבודה בשמחה ובקלות

...יש לבאר ההפרש בין הילוך לנסיעה:

הילוך – מורה על הליכה בדרך הרגיל, ממדריגה למדריגה. הוא הגיע אמנם למקום חדש, אבל גם המקום החדש יש לו עדיין איזה שייכות למקום הראשון; אבל נסיעה פירושה – העתקה למקום חדש לגמרי, היינו, שצריך להסיע ולהעתיק את עצמו לגמרי מהמקום הקודם למקום חדש, והעתקה זו נקראת בשם נסיעה.

וזהו גם מ"ש "ויסע משה את ישראל מים סוף", לשון נסיעה דייקא – לפי שבנ"י היו עסוקים בביות הים, והי' צורך לנתק אותם משם כדי שיסעו הלאה.

וכמו"כ מצינו בתלמוד ירושלמי הלשון "הסיע דעתו", שפירושו כמו הלשון "הסיח דעתו" שבתלמוד בבלי – כי "היסח הדעת" הוא כשהאדם עוקר ומנתק את דעתו ומחשבתו לענין אחר לגמרי.

...וכיון ש"היסח הדעת" הוא עקירת הדעת לענין הפכי דוקא – לכן נקרא בירושלמי בשם "הסיע דעתו", מלשון נסיעה, המורה על העקירה ממקומו הקודם.

הגלות – 'נסיעה' וריחוק מהקדושה ורואים רק הטבע

והנה, זמן הגלות נקרא בשם נסיעה, כפי שמצינו הלשון גבי גלות השכינה: "עשרה מסעות נסעה שכינה" – לפי שזמן הגלות לגבי זמן הבית הוא ריחוק הערך לגמרי, עד שהוא כמו ענין הפכי ממש:

מהעניינים המיוחדים בזמן שבת המקדש הי' קיים - שבקודש הקדשים . . הי' גילוי העצמות כמו שהוא, כפי שהקב"ה הוא בעצמותו ממש.

אמנם, לאחר חורבן בית המקדש, הרי "עשרה מסעות נפעה שכינה", לשון נסיעה דוקא - לפי שזמן הגלות הוא מצב הפכי לגמרי, מן הקצה אל הקצה:

בזמן הגלות אין גילוי האלקות, ועד שאפשר לטעות שהטבע מתנהג מעצמו.

ולא זו בלבד שאין רואים בעיני בשר שהכל הוא אלקות, אלא שענין זה אינו מתגלה אפילו בבחינת השגה, עד שאפשר לשכוח על זה לגמרי. וע"ד המבואר בענין תקיעת שופר ע"פ משל מבין המלך שתעה ונתרחק ביותר עד ששכח שהוא בן מלך, ושכח את השפה המדוברת בחצר המלך, ובמשך הזמן נתרחק יותר ויותר עד ששכח לגמרי לשון בני-אדם, והעצה היחידה היתה לצעוק בקול פשוט!

ומצד ריחוק הערך של זמן הגלות לגבי זמן הבית - נקראת הגלות בשם "נסיעה".

ירידת הנשמה לעולם - גלות עצומה

וכמו כן נקראת ירידת הנשמה בגוף בלשון "נסיעה" - "נסעה וירדה", לפי שמצב הנשמה בהיותה למטה מלובשת בגוף הוא באין ערוך כלל לגבי מצבה כפי שהיתה למעלה:

הנשמה למעלה עומדת בביטול לאלקות, כמ"ש "חי ה' אלקי ישראל אשר עמדי לפניו", ואילו בירידתה למטה, הנה לא זו בלבד שאינה עומדת בדרגת הביטול שהיתה עומדת למעלה, אלא עוד זאת, שיכול להיות מעמד ומצב הפכי לגמרי - "נר רשעים ידעך":

"נר" - קאי על הנשמה, כמ"ש "נר ה' נשמת אדם", ומצד ענינים שונים יכול להיות שנר הנשמה "ידעך" ויכבה רח"ל, היפך לגמרי מענין הנר והאור.

וע"ד מ"ש כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לענין הניצוצות שבג' קליפות הטמאות, שזהו ע"ד הענין ד"חתיכה עצמה נעשה נבילה", והיינו, דעם היות שמצד עצמו הרי זה דבר מותר, חלב כשר, וכן בשר כשר שנשחט והודח ונמלח כדין, מ"מ, מצד מעשה אנוש ותחבולותיו הרי חתיכת ההיתר עצמה נעשית נבילה. ועד"ז בענין "נר ה' נשמת אדם", שמצד מעשה אנוש ותחבולותיו יכול להיות מעמד ומצב ד"נר רשעים ידעך".

צריך לזכור שעכשיו הוא רק 'בדרך'

...ההתכוונות בענין הנ"ל, שירידת הנשמה בגוף בכלל ובזמן הגלות בפרט הוא ענין

של "נסיעה", יש בה תועלת נוספת – ש"המאמין לא יחוש" משום חסרון בענינים של בני חיי ומזוני.

וכפי שרואים במוחש, שבעת הנסיעה בדרך מסתפקים במעט מהדברים שמשתמשים בהם בבית, ואפילו גבירים גדולים, כאשר נוסעים בדרך, אינם לוקחים עמם את כל כלי תשמישי הבית, אלא מסתפקים בדברים המוכרחים בלבד, בכל הפרטים.

וכמו בנוגע לשינה: בביתו – דרכו לישן ע"ג כריות של משי וכו'; אבל בהיותו בדרך, מצד הטירחא לקחת עמו הרבה חפצים – מטות, סדינים, כריות, וכל הריהוט של חדר המיטות – הרי הוא מסתדר בלעדם.

וכן בנוגע לאכילה: בביתו – דרכו לאכול כל מיני מטעמים, ויש לו משרתים שמגישים לו את האוכל: משרת אחד עומד עם מזלג ומגיש לו מאכלי גוש, ומשרת שני עומד עם כף ומגיש לו מאכלים רכים; אבל בנסיעתו בדרך, שקשה לקחת עמו "מטבח שלם", כלים בשריים וחלביים, עם מבשלים ומשרתים – מסתפק בלעדם.

וכן בנוגע ללבושים: בבית יש לו כמה חליפות – לימי הקיץ ולימי החורף, לימות החול וליום השבת, לשעות הבוקר, לשעות הצהריים ולשעות הערב, ובכל חצי שעה מחליף את בגדיו, וכל לבושו מתאימים זה לזה: הגרביים לעניבה, העניבה לאף, והאף לשערות. . . אבל בדרך, אי אפשר לו לקחת את כל אלה, ומסתפק בלעדם.

וכאשר שואלים אותו: שמע! כיצד מתאים לך לאכול, לישון ולהתלבש בצורה כזו פשוטה ("עפעס אזוי פראָסט")? – עונה: "בבית אמנם יש לי כל, אבל עכשיו הלא אני בדרך". ואין בכך לא פחיתות הכבוד ולא בושה, כי הכל יודעים שהוא בדרך. הדבר היחידי שלוקח עמו בדרך הוא "פנקס-המחאות" ("טשעק-בוך"), כדי שיוכל לרכוש כל מה שיצטרך.

'בדרך' לא נוגע שהגשמיות תהי' בשלימות

וכמו כן כאשר איש ישראל מתאונן על בני חיי ומזוני – עליו לדעת שזמן הגלות אינו אלא כמו זמן "נסיעה", ובמילא אין צריך להתאונן על כך שאיננו גביר כמו "ראַקעפעלער". . . כי, כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"אצלם ישנו רק עולם אחד, אבל אצלנו ישנם שני עולמות".

אצל אינו-יהודי אין יותר מעוה"ז, ולכן עוה"ז הוא "ביתו", ובמילא – "אם לא עכשיו אימתו"; אבל אצל בני ישראל ישנם שני עולמות, ועולם הזה אינו אלא "נסיעה" ואינו ה"בית" שלנו, וצריך להיות "עולמך – עולם הבא – תראה בחיך".

בבית המקדש – הבית האמיתי – נוגע אמנם כל פרט, וכמו בגדי כהונה שהיו צריכים

להיות "לכבוד ולתפארת", ובודאי לא מתאים שיהי' איזה "קמט" בכגדי כהן גדול, שכן, כהן גדול בבית המקדש צריך להיות באופן ש"נשמע קולו בבואו אל הקודש" ("אלץ דארף קלינגען שייך"); אבל עכשיו בזמן הגלות - אין זה נוגע ("עס מאַכט ניט אויס"), ואין בכך משום פחיתות הכבוד, שהרי אין זו אלא "נסיעה".

צריכים רק את ה"טשעק-בוק" - שיהי' הענין ד"רצון יראיו יעשה", שהקב"ה ימלא לא רק מה שרוצים באופן של חפץ שזהו פנימיות הרצון, אלא גם בחיצוניות הרצון - בבני חיי ומזוני רויחי.

ועי"ז ש"המאמין לא יחוש", מתבטלת גם העצבות שמצד הקליפה, ובאים לידי שמחה - שהרי עבודת ה' צריכה להיות בשמחה, כמ"ש "עבדו את ה' בשמחה", ובפרט לפי שיטת הבעש"ט - שע"ז נעשית העבודה בקלות יותר, כמ"ש "וישא יעקב רגליו" - "משנתבשר בשורה טובה . . נעשה קל ללכת".

(ש"פ מטות מסעי תשי"ג)

עבודה באופן של שמחה ובקלות

ישנם מחמירים גדולים שטוענים על כך שתובעים עתה ענין השמחה - שהרי אמרו רז"ל שצריך למעט בשמחה בזמנים מסויימים (ע"ד חודש אב שאמרו "משנכנס אב ממעטים בשמחה").

ובכן:

גם בנוגע לחודש אב עצמו נאמר רק "ממעטין בשמחה", היינו, למעט בשמחה לגבי השמחה דחודש אדר, וכן לגבי השמחה דביאת המשיח שאז "ימלא שחוק פינו", אבל ענין השמחה צריך להיות גם בחודש אב.

וישעור ה"מיעוט" אפשר ללמוד ממה שסיפר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות אלו שלא החזיקו מהשיטה

ד"עבדו את ה' בשמחה", שהיו נוהגים בשמחת תורה לשתות חלב, שע"פ דין הוא משקה המשכר, ואח"כ היו צובטים את לחייהם ("קנייפן זיך די באַקן") כדי שיהיו פניהם נראים לעיני הרואים כפנים שוחקות...

וכיון שמרובה מדה טובה כו', מובן, שהשיעור ד"ממעטין בשמחה" אף בזמנים אלו יכול להיות במדה כזו - לצבוט את הלחיים מצד השני . . . ("קנייפן פון דער צווייטער זייט").

וכאשר תהי' שמחה, הרי שמחה פורץ גדר, ותתבטל ההגדרה שישנה בביאת המשיח שיכול לבוא רק ב"דור שכולו זכאי" או להיפך ח"ו, ואף ימים שע"פ דין צריך למעט בשמחה יהפכו ימי אבל אלה לימי שמחה.

(ש"פ מטות מסעי תשי"ג)